

Tekstu J. Čapo Žmegač pridruženo je i poglavlje o Uskrsu 1970-tih godina iz pera **Zorice Vitez** te poglavlje o tradicijskim napjevima hrvatskih korizmenih i uskrasnih pjesama (s notnim primjerima) autora **Jerka Bezića**.

Aleksandra MURAJ

Premda se na izvjestan način nastavlja na knjigu *Narodne pripovijetke* objavljene još davne 1963. u kolekciji "Pet stoljeća hrvatske književnosti", knjiga *Usmene pripovijetke i predaje* Maje Bošković-Stulli iz edicije "Stoljeća hrvatske književnosti", potpuno je

novi izdanje, prerađeno, upotpunjeno i posve novim uvodom popraćeno. Iako sadrži i velik dio i ranije građe, razlike počinju već od naslova, a on upućuje na određene razvojne promjene u shvaćanju, pa zatim i u izboru i načinu objavljivanja književnosti koja je nastala i koja se prenosi drukčije od pisane. Suvremena znanost o književnosti i folkloristika smatraju, naime, da je pridjev "narodna" odveć opterećen romantičarskim zamislima i da je u najmanju ruku krajnje neodređen jer je tek "usmenost" bitna osobina te osobite "vrste književnosti", ako se uopće i može govoriti o nečemu što se može s istim pravom nazvati "književnost". Ako zato uzmemo u obzir da se djela usmene književnosti mijenjaju od izvedbe do izvedbe, ako ne postoji jedan jedini "pravi" tekst, tada je izdavanje takvih jezičnih odnosno književnih tvorevina poseban zadatak, da ne kažemo "problem". Autorica tako u novoj knjizi slijedi suvremena nastojanja, pa ne samo da daje prednost nazivu "usmena književnost", nego i transkribirane priče nastoji što je moguće manje mijenjati, odnosno nastoji zadržati — koliko god je to moguće — one osobine pripovijedanja koje pripadaju izvornom pripovjedaču. One ne "prevodi" s narječja, a u većoj mjeri izbjegava sve što je vjerojatno posljedica "prerade" i nastojanja da se naknadno "približi" nekoj pretpostavljenoj umjetničkoj vrijednosti. Tako zapisane priče zadržavaju usmenost u onoj mjeri koju pisana riječ uopće dopušta.

U naslovu autorica također uvodi i temeljnu razdiobu na pripovijetke i predaje. Bogata i raznolika građa okvirno je žanrovski sređena; od ukupno 277 tekstova 132 su pripovijetke, a 145 predaje i legende jer autorica legende uvrštava u najširem tipološkom određenju u predaje. Svaki je tekst naveden pod rednim brojem i naslovljen, a u napomenama se navodi gdje je priča prvi put objavljena, imena skupljača i kazivača, a daju se i podaci po međunarodnoj Aarne - Thompsonovoj klasifikaciji pripovijedaka, a priložima je dodan "Tumač izraza i pojmova". Posebnu pak vrijednost ovom izdanju daje "Uvod" i opsežna bibliografija.

"Uvod" je zapravo kraća studija proučavanja i zapisivanja hrvatske usmene književnosti. Podijeljen je na nekoliko dijelova, od kojih prvi daje pregled načelne problematike proučavanja usmene književnosti. U širokom rasponu tu autorica opisuje kako se shvaćanje i proučavanje usmene književnosti mijenja od romantizma, da bi u našem stoljeću čitav niz autora, kao Jolles, Jakobson, Bogatyrev, Lévi-Strauss, Meletinski, Propp, Freud, Jung, Očukov, Ben Amos razradio nove metode i nove teorije, čije značenje daleko nadilazi samo jedno uže područje, pa čak i tradicionalno područje proučavanja usmene književnosti. U drugim dijelovima "Uvoda" autorica prelazi na problematiku shvaćanja, zapisivanja i objavljivanja hrvatskih pripovijedaka, kao i na neke probleme žanrovske klasifikacije.

Kako se u hrvatskoj kulturi, pa tako i u usmenoj književnosti, dodiruje i križa nekoliko širih kulturnih tradicija, određivanje korpusa upravo hrvatske usmene književnosti nije posve jednostavno. Autorica ga je, međutim, riješila čini se na jedini

Usmene pripovijetke i predaje, priredila Maja Bošković-Stulli, Matica hrvatska, Zagreb 1997., 502 str. (Stoljeća hrvatske književnosti)

mogući način: "Ako je hrvatski pripovjedač kazivao priču svojim jezikom, a slušao ju je usmeno u svojoj užoj ili široj sredini, onda je to hrvatska priča."

Težak i složen problem prezentacije usmenog jezičnog stvaralaštva u okviru koji nameće edicija "Stoljeća hrvatske književnosti", i koja, dakle, pretpostavlja da će objavljivati sve ono što je najbolje upravo i u smislu književne vrijednosti, autorica je kao najbolji naš znalac te građe riješila na način koji može zadovoljiti i stručnjaka i ljubitelja književnosti. Stručnjaka je upozorila na najvažnije teškoće pri objavljivanju te na brojne teorijske probleme i nedoumice, a ljubitelju književnosti je izabrala primjere koji imaju vrijednost svojevrsne izvorne ljepote kazivanja i fabuliranja.

Vesna SOLAR

Maja Bošković-Stulli, Priče i pričanje, Stoljeća usmene hrvatske proze, Matica hrvatska, Zagreb 1997., 223 str. (Mala knjižnica Matice hrvatske. Novi niz; kolo 6, knj. 34)

Kako naslov nove knjige Maje Bošković-Stulli, hrvatske i u svijetu poznate znanstvenice, osim "priča" uključuje i "pričanje", to odmah upućuje na ključni aspekt određenja i razumijevanja usmene proze: usmena priča postoji jedino u činu pričanja, taj je čin bitno uvjetuje i ona se od njega ne može odvojiti. Upravo s tog aspekta temeljne razlike između napisanih književnih djela, koja postoje kao

jednom za svagda utvrđeni tekstovi, i onih koja postoje jedino u pričanju, premda se mogu kasnije i zapisati, autorica izdvaja iz golemog i složenog korpusa usmene književnosti. Usmene priče su tako sve prozne književne vrste određene "njihovim prvotnim i temeljnim načinom postojanja i širenja". Podnaslov pak, "Stoljeća usmene hrvatske proze", upozorava i na dijakroniju i na područje. Hrvatske usmene priče se određuju kao "one koje su tradicijski udomaćene među Hrvatima i zabilježene kod njih".

Knjiga se sastoji od pet povezanih poglavlja, od kojih je prvo, "O povijesti i teoriji pričanja priča", neka vrsta uvodnog teorijskog i metodološkog pregleda i nacрта, u kojemu dominiraju dva temeljna problema: problem porijekla i problem utvrđivanja i određenja usmenoknjiževnih vrsta. Autorica objašnjava oba problema u širokom rasponu pregleda relevantnih teorija, od mitoloških škola devetnaestoga stoljeća do formalizma, strukturalizma i hermeneutike, posvetivši mnogim autorima (Jolles, Propp, Lüthi npr.) zasebne obrazložene prikaze. Ta je rasprava zapravo i svojevrsan uvod u problematiku proučavanja usmene književnosti, uvod koji ujedno daje i osnovicu za ostale dijelove knjige razrađene prema vremenskim razdobljima, od srednjovjekovlja, preko renesanse do hrvatskoga narodnog preporoda, od preporoda do polovice dvadesetoga stoljeća, pa sve do naših dana. Takva je raspodjela i svojevrsna dijakronijska klasifikacija, pa se cijela knjiga može shvatiti i kao neka vrsta sustavnog pregleda razvitka i proučavanja hrvatske usmene proze. Autorica, naime, povezuje razvitak same usmene književnosti, točnije rečeno, usmenih priča, s temeljnim odnosom epoha prema takvoj književnosti, to jest povezuje samu književnost s njezinom recepcijom, shvaćanjem i istraživanjem.

U takvoj klasifikaciji naglašen je poseban problem s kojim se suočava svako istraživanje usmene književnosti, a on se sastoji u tome što se s usmenim pričama iz prošlosti ne možemo "susresti" izravno; one nisu prisutne u izvornom pripovijedanju u kojemu su jedino postojale, nego ih nalazimo jedino zapisane; one su "posredovane" zapisom, a najčešće su i "uklopljene" u žanrovski dosta raznolika djela. Dakako, taj je problem osobito naglašen u proučavanju prvih hrvatskih usmenih priča, nastalih u srednjem vijeku, čime se bavi poglavlje "Tragovi hrvatskih usmenih priča u srednjovjekovlju". Autorica, naime, upozorava kako se ne zna točno kakve su te priče zapravo bile jer se ne zna ni kada ni kako su se kazivale. Možemo ih jedino